

היום נלמד בעזרת ה':

פסחים דף ב

מִשְׁנָה: אור לארבעה עשר בניסן שהוא ערב פסח, תקנו חכמים לבדוק את החמץ לאור הנר, כדי שלא ישאר חמץ בבית ויעבור עליו 'בבל יראה ובבל ימצא'. ודוקא במקום שמכניסים בו חמץ, אבל מקום שאין מכניסים בו חמץ אינו צריך בדיקה.

מרתף של יין צריך בדיקה. מכיון שנכנסים אליו באמצע הסעודה להביא יין, ומצוי שהשמש המוזג את היין נכנס לשם ופיתו בידו להביא יין, ולכן נחשב מקום זה כמקום שמכניסים בו חמץ. ונחלקו בית-שמאי ובית-הלל באופן הבדיקה במרתף (ויתבאר דבריהם בגמרא לקמן).

גמרא: מהי המשמעות של המילה 'אור' לארבעה עשר? לדעת רב הונא – מלשון 'אור' ממש ('נגהי' = נוגה), כלומר בבוקר של ארבעה עשר בודקים את החמץ. לדעת רב יהודה – מלשון 'לילה', כלומר בלילה ארבעה עשר בודקים.

הגמרא מקשה על דעת רב יהודה ש'אור' פירושו לילה מכמה פסוקים. בהווא אמינא נראה שהפסוק קורא ליום בשם 'אור', והגמרא מתרצת ש'אור' אינו 'שם דבר' של הבוקר, אלא רק מתאר את המקרה שקרה בבוקר דהיינו שהבוקר האיר.

הבוקר אור והאנשים שולחו: הגמרא מתרצת שלא כתוב 'האור בוקר' דהיינו שהאור הוא שמו של הבוקר, אלא כוונת הפסוק כשהבוקר האיר האנשים שולחו. והפסוק הדגיש לנו שהבוקר האיר, בכדי ללמד אותנו שלעולם יכנס אדם לעיר ב'כי טוב' – דהיינו באור שנאמר בו כי טוב – ויצא מהעיר ב'כי טוב', שאז טוב לו שאינו נתקל בחיות רעות וליסטים.

וכאור בוקר יזרח שמש: הגמרא מתרצת שכתוב 'וכאור', כלומר כמו האור שמאיר בבוקר בעולם הזה, כך תהיה זריחת השמש לצדיקים לעולם הבא. הבוקר נקרא משך הזמן של שש שעות מהנץ עד חצות. וכלומר שבעולם הזה הנץ מתחיל באור חלש, אבל לעתיד לבוא יהיה אור השמש גדול מאד, עד שזריחת השמש בנץ החמה תהיה כמו אמצע היום (פירשנו לפי תוספות ד"ה וכאור).

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

יקרא אלוקים לאור יום: הגמרא מתרצת שהקב"ה קרא לזמן שבו האור מאיר 'יום', ולפי זה המשך הפסוק יתפרש: ולזמן שיש בו חושך קרא 'לילה'. הבעיה היא שלמזנו במסכת ברכות שאפילו כשמתחיל להחשיך עדיין יום עד צאת הכוכבים? הגמרא מבארת את הפסוק באופן אחר. הקב"ה קרא לכח האור וציווה אותו לשמש בזמן ה'יום', ולכח החושך ציווה לשמש ב'לילה'.

הללוהו כל כוכבי אור: הגמרא מתרצת שהכוונה לכוכבים המאירים. והפסוק בא לחדש שהאור של הכוכבים נחשב 'לאור', ולכן הנודר מן ה'אור' אסור באורם של כוכבים (אבל אין לפרש מכאן שכוכבים שאינם מאירים אינם צריכים לשבח - א. כי 'הללוהו כל צבאיו'. ב. אין באמת כוכבים שאינם מאירים).

לאור יקום רוצח.. ובלילה יהי כגנב: הפסוק עושה הקבלה בין האור ללילה, משמע לכאורה שהאור הוא היום, וכלומר ביום הוא רוצח ובלילה הוא גונב? הגמרא מתרצת שכוונת הפסוק על בירור המקרה של הגנב ה'בא במחתרת'. האם הדבר ברור כאור, או כלילה שיש בו חושך וספק.

רוצח ניתן להצילו בנפשו: התורה התירה להרוג גנב הבא בלילה במחתרת ('אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת'). מכיון שחזקה על אדם שלא יוותר על ממונו, וכשיתנגד לגניבה יהרוג אותו הגנב. משום כך יש לגנב דין של 'רוצח', וכל הקודם יש לו רשות להציל את הנגנב-הנרצח בנפשו של הגונב-הרוצח. כל זה 'אם זרחה השמש עליו' דהיינו שברור כשמש שהוא בא על מנת להרוג – וזה בכל אדם, חוץ מאבא שבא לגנוב אצל בנו מאהבתו לבנו (אבל לא בן שגונב לאביו..).

יחשבו כוכבי: איוב קילל את ליל עיבורו ואמר: "יחשבו כוכבי נשפו (כוכבי לילו), יקו לאור (יצפה ל'יום' – לכאורה) ואין, ואל יראה בעפעפי (זהרורי) שחר?" הגמרא מתרצת שאיוב קילל את מזלו ואמר: יהי רצון שיצפה אותו אדם (= איוב) שמזלו יאיר לו, ולא ימצאנו.

ואומר אך חושך: דוד אומר: סברתי בתקופה שהייתי נרדף "אך חושך ישופני" - בחושך הזה אמות והוא יחשיך עלי תמיד, אבל בסופו של דבר "ולילה (שהייתי שרוי בו - נעשה) אור (יום' – לכאורה) בעדני"? הגמרא מתרצת דוד מדבר על חטאו, ואומר: סבור הייתי שהעולם הבא יהיה חושך בשבילי, אבל אחרי שה' מחל לי עליו - גם העולם הזה שהייתי נמצא בו בחושך בגלל הבושות שהיו לי מהחטא - האיר לי, כאשר הודיע ה' לשונאי דוד שנמחל לו העוון בימי שלמה (כמובא ברש"י).

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

מיתבי: על רב הונא שסובר ש'אור' הוא יום ארבעה עשר. מהמשנה לקמן שאם לא בדק באור לארבעה עשר, בודק בארבעה עשר שחרית. שמע מינה שאור הוא 'לילה', כלומר ליל ארבעה עשר.

מיתבי מאימתי: הגמרא מוסיפה להקשות על רב הונא כדי לבסס את דעת רב יהודה.

מאימתי ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה?: במשנה לקמן כתוב שמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בערב פסח אסורים בעשיית מלאכה. ונחלקו התנאים ממתי אסור; לדעת רבי אליעזר בן יעקב משעת ה'אור', לדעת רבי יהודה מהנץ החמה. לכאורה אם רבי יהודה אסר מהנץ, ראב"י אסר כבר מהלילה, ומוכח ש'אור' הוא לילה? הגמרא דוחה שכוונת ראב"י לעלות השחר.

הכי קאמר: ראב"י טוען לרבי יהודה נגד שיטתו (שאיסור עשיית מלאכה מתחיל רק מהנץ): היכן מצאנו שמקצת יום מותר ומקצת יום אסור? אמנם גם לראב"י הלילה מותר במלאכה והיום אסור – אך זהו חילוק בין יום ללילה, שמצאנו חילוק כזה כמו לגבי תענית ציבור שמותר לאכול בלילה ואסור ביום. אבל ביום עצמו לא מצאנו חילוק. **רבי יהודה משיב לראב"י:** מצאנו בערב פסח שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור.

על זה משיב ראב"י: זה דווקא בדאורייתא שגזירת הכתוב היא, אך לא מצאנו כן בדברי חכמים.

רבי יהודה עונה: מצאנו באיסור שעות שגזרו רבנן באכילת חמץ. שמהתורה אסור לאכול חמץ רק מחצות, ורבנן גזרו כבר משעה חמישית.

ראב"י עונה: רבנן עשו כאן רק סייג לדין דאורייתא שלא יבואו לטעות בשעות, אבל לא מצאנו באיסור שמקורו מדרבנן חילוק ביום.

אין משיאין: בזמן שהיו בית-דין מקדשים את החודשים היו מודיעים לבני הגולה שהחודש התקדש על ידי אבוקות של אור ('משואות') שהיו מדליקים בראשי ההרים. דווקא כשהחודש חסר - דהיינו כשראש חודש נקבע ליום השלושים של החודש הקודם (והחודש הקודם נשאר רק כט' יום) - היו מדליקין משואות. אבל כשהחודש מעובר - דהיינו חודש מלא בן שלושים יום – לא היה צורך להדליק, מכיון שכאשר לא ראו בני הגולה את המשואות ביום הקודם הבינו כבר שהחודש מעובר. את המשואות מדליקים בלילה, מכאן ש'לאור עיבור' הכוונה לליל עיבורו.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

היה עומד: כהן שבא לעבוד בבית-המקדש צריך לקדש את ידיו ורגליו מהכיור. רבי סובר ש'לינה' פוסלת בקידוש ידיים ורגליים, ולכן כהן שנשאר ער כל הלילה ועסק בהקטרת האימורים של הקרבנות, בבוקר הוא צריך לקדש שוב את ידיו ורגליו. לכאורה משמע מלשון 'לאורה' ש'אור' הכוונה ל'יום'?